

Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej
Środowisko Wileńskie w Warszawie

Janusz Bohdanowicz

**1. B R Y G A D A
J U R A N D A
A R M I A K R A J O W A
O K R Ę G W I L E Ń S K I**

Warszawa 2008.
Wydanie II

Opracował : Janusz Bohdanowicz „Czortek”
Korekta Ewa Chyża-Dunowska

Materiały opisowe , portrety oraz fotografie
z archiwum własnego.

Adres kontaktowy. Janusz Bohdanowicz
02-647 Warszawa ul. Bachmacka Nr 4 m 66
Tel. 22-854-05-23, kom.662-249-166
E-mail: **www.akwilno.pl**

Spis treści

1. Historia Brygady. Opracował Janusz Bohdanowicz „Czortek”
2. Kalendarium działań bojowych.
3. Życiorys Komendanta.
- 4 Organizacja Brygady.
5. Fotografie.

1. Historia Brygady.

W połowie 1943 r. na rozkaz kpt. Emanuela Prokescha ps. „Emka” kierownika Podinspektoratu „Północ” w Inspektoracie „A”, por. Wilhelm Dietmeyer ps. „Wilk”, „Wilczur” rozpoczął organizowanie konspiracyjnego plutonu Armii Krajowej na terenie gminy Bujwidze. Do tego plutonu wstępowała miejscowa młodzież wiejska oraz uczniowie tajnego nauczania gimnazjalnego, rekrutująca się spośród uciekinierów wojennych zamieszkałych na tym terenie. Por. „Wilczur” prowadził szkolenie wojskowe, szczególnie dla tych, którzy nie przeszli szkolnego przysposobienia wojskowego.

W tym samym czasie na rozkaz Komendanta Inspektoratu „A” majora dypl. Antoniego Olechnowicza ps. „Pohorecki”, por. Czesław Grombczewski „Jurand” organizował w Wilnie konspiracyjny pluton, przygotowując go do podjęcia działań zbrojnych na północno-wschodnich terenach Inspektoratu „A” (obejmującego powiat wileńsko-trocki).

Zgodnie z rozkazem Komendy Okręgu Wileńskiego por. Czesław Grombczewski „Jurand” z kilkoma żołnierzami wyruszył z Wilna w połowie stycznia 1944 r. w kierunku Bujwidz dla przygotowania bezpiecznego miejsca postoju i przyjęcia pozostałej w Wilnie część tegoż plutonu. Miejscem tym stała się wieś Koniuchy. Po kilku dniach zameldowali się tam sierżant Maurycy Palenko „Strug” i plut. Jan Piątek „Czary” z pozostałymi żołnierzami.

W pierwszych dniach lutego 1944 r. następuje połączenie się plutonu por. „Juranda” z plutonem por. „Wilczura”. Powstaje następny samodzielny Oddział Partyzancki Armii Krajowej, którego dowódcą zostaje por. Czesław Grombczewski „Jurand”, a jego zastępcą por. Wilhelm Dietmeyer „Wilczur”, pozostając jednocześnie dowódcą 2 plutonu, popularnie nazywanego „wiejskim”, szefem Oddziału mianowany został sierż. Maurycy Palenko „Stróg”, dowódcą 1 plutonu nazywanego „miejskim” został plut. Jan Piątek „Czarny”. Powołana zostaje samodzielna drużyna zwiadu konnego dowodzona przez por. Borysa Sztarka „Ptasznik” podlegająca bezpośrednio Komendantowi Oddziału.

Stan osobowy Oddział osiąga ok. 80 żołnierzy.

W kwietniu 1944 r. Oddział Partyzancki „Juranda” rozkazem Komendy Okręgu został przemianowany na 1. Brygadę Partyzancką Armii Krajowej Okręgu Wileńskiego.

Brygada prowadziła działania zbrojne przeciwko jednostkom wojsk niemieckich, bandom rabunkowym podającym się za partyzantkę sowiecką, policji litewskiej pozostającej w służbie niemieckiej. Działalność ta skonsolidowała Brygadę na tyle, że stała się ona gospodarzem tamtych terenów. Chronologia działań zbrojnych podana jest w punkcie 2. Działania zbrojne 1. Brygady „Juranda”.

Reorganizacja Komendy Okręgu oraz przemianowanie Inspektoratów na Zgrupowania, spowodowały zmianę przynależności organizacyjnej Brygady; z dotychczasowego podporządkowania mjr Antoniemu Olechnowiczowi ps. „Pohorecki”(1 Zgrupowanie), nowemu dowódcy mjr Mieczysławowi Potockiemu „Węgielny”(2 Zgrupowanie). Stan osobowy Brygady osiągnął około 250 żołnierzy.

Do Brygady został odkomenderowany por. Roman Korab-Żebryk, dotychczasowy oficer łącznikowy 1. Zgrupowania Podinspektoratu „Puszcza Rudnicka.”

Dla ochrony sztabu 2. Zgrupowania został powołany Oddział Rozpoznawczy dowodzony przez por. Borysa Sztarka ps. „Ptasznik”. Do tego Oddziału przeszła z Brygady część zwiadu konnego. Część plutonów piechoty wraz z por. Wilhelmem Dietmeyerem ps. „Wilczur” i sierż. Janem Piątkiem ps. „Czarny” przeniesiona została do tworzonego Oddziału Rozpoznawczego 1. Zgrupowania mjr dypl. Antoniego Olechnowicza „Pohorecki”.

Nastąpiła reorganizacja Brygady, powołany został 3. pluton pod dowództwem por. Romana Koraba-Żebryka, a po odejściu por. „Wilczura” dowództwo 2. plutonu objął chor. Zygmunt Kondratowicz „Zetka”.

Brygada współdziałając z jednostkami Armii Czerwonej w walkach z Niemcami w okolicach Mejszagoły nie brała udziału w walkach o Wilno. Natomiast razem z innymi Brygadami 2. Zgrupowania stoczyła bardzo ciężką walkę pod Krawczunami z wycofującą się załogą niemiecką broniącą miasta Wilna. W walkach tych zginął Komendant Brygady por. Czesław Grombaczewski „Jurand”. Komendę nad Brygadą przejął por. Roman „Korab”-Żebryk.

Po aresztowaniu Komendanta Okręgu w Wilnie i oficerów Armii Krajowej na odprawie w Boguszach, Brygada wycofując się z miejsca postoju w kierunku Puszczy Rudnickiej zostaje okrążona przez wojska NKWD i rozbrojona, a żołnierze aresztowani i osadzeni w Miednikach Królewskich. Następnie zostali wywiezieni w głąb ZSRR do Kaługi, a następnie do obozów pracy leśnej. Zostali zwolnieni i powrócili do Kraju w styczniu 1946 r.

2. KALENDARIUM DZIAŁAŃ BOJOWYCH 1-ej BRYGADY por. „JURANDA”

- 21.01.1944r. Bujwidze. Powstanie Oddziału Partyzanckiego.
- 01.03.1944r. Majerańce. Wspólnie z 5. Brygadą Oddziałem Partyzanckim „Błyskawica” uwolnienie mieszkańców od rabunkowej bandy sowieckiej.
- 04.03.1944r. Kuprianiszki. Rozbrojenie oddziału Organizacji Todt. Wykonanie wyroku na komendancie tej organizacji.
- 07.03.1944r. Powidaki. Zasadzka i walka z kolumną samochodów niemieckich.
- 10.03.1944r. Koło Mejszagoły. Zasadzka i walka z kolumną samochodów Niemieckich.
- 13.03.1944r. Wypad zwiadu konnego Brygady na ufortyfikowaną wieś litewską Podubinkę.
- 15.03.1944r. Dwór Europa. Zasadzka na niemiecką kolumnę samochodową.
- 18.03.1944r. Suderwie. Starcie patrolu brygadowego z obławą policji litewskiej.
- 20.03.1944r. Antokolce. Potyczka z policją litewską.
- 31.03.1944r. Rykonty. Atak na bunkier kolejowy.
- 04.04.1944r. Porubanek. Potyczka z patroliem wojsk niemieckich.
- 08.04.1944r. Skorbuciany. Potyczka zwiadu konnego z bandą rabunkową.
- 11.04.1944r. Szosa lidzka. Potyczka z niemiecką kolumną Samochodową.
- 20.04.1944r. Okolice Ławaryszek. Zasadzka na szosie do Michaliszek.
- 25.04.1944r. Wierchbezdanka koło Bezdan. Zasadzka na kolumnę taborów rosyjskich gen. Własowa będących w służbie niemieckiej.
- 25.04.1944r. Pod Majkubami. Starcie z niemiecką zmotoryzowaną grupą pościgową.
- 30.04.1944r. Ławaryszki. Rozbicie ufortyfikowanego posterunku policji niemieckiej.
- 01.05.1944r. Kozaki. Odparcie ataku sowieckiej bandy rabunkowej.
- 15.05.1944r. Koło Szumska. Atak na wzmocnioną placówkę wojska niemieckiego. Akcja wspólna z 6. Brygadą mjr „Konara”.
- 18.05.1944r. Koło wsi Łokciany. Linia kolejowa Podgrodzie-Łyntupy. Wysłanie torów kolejowych.
- 18.06.1944r. Komorowszczyzna . Atak na koszary policji litewskiej.
- 20.06.1944r. Olszewo . Zasadzka na patrol żandarmerii niemieckiej.
- 30.06.1944r. Kotłówka. Zasadzka na szosie do Michaliszek na kolumnę samochodową wojsk niemieckich. Akcja wspólna z kompanią żołnierzy

3. Brygady „Szczerbca”.

- 02.07.1944r. Trakt Batorego. Zniszczenie linii telekomunikacyjnej. Tarasowanie drogi zwalonymi drzewami. Ostrzelanie kolumny samochodowej wojsk niemieckich.
- 08.07.1944r. Pod Mejszagołą. Walki z wojskiem niemieckim wycofującym się z Wilna.
- 12.07.1944r. Wilno. Oczyszczanie Dzielnicy Kalwaryjska z poddających się żołnierzy niemieckich, przez kompanię szturmową.
- 13.07.1944r. Krawczuny. Walki z wycofującymi się wojskami niemieckimi z Wilna. Ginie Dowódca Brygady kpt. „Jurand”. Akcja wspólna z 4. Brygadą por. Roniona”, 12. Brygadą por. „Świętołdycza” i 36. por. „Wujka”.
- 17.07.1944r. Bogusze. Aresztowanie przez wojska NKWD biorącego udział w odprawie oficerów Armii Krajowej, nowego Dowódcę Brygady ppor. Romana Korab-Żebryka.
- 18.07.1944r. Puszcza Rudnicka. Aresztowanie i rozbrojenie przez Wojska NKWD osadzenie w obozie w Miednikach Królewskich.
- 28.07.1944 Przeprowadzenie konwojem NKWD do stacji Kiena i wywiezienie do Kaługi ZSRR.

3. ŻYCIORYS
DOWÓDCY 1. BRYGADY
Por/kpt. CZESŁAWA GROMBCZEWSKIEGO
„JURAND”

Urodził się 20.05.1911 r. w Nowym Dworze pow. Pułusk. W 1930 r. ukończył gimnazjum, uzyskał maturę i wstąpił do Szkoły Podchorążych Artylerii w Toruniu. Szkołę ukończył w stopniu podporucznika i otrzymał przydział do służby stałej w 3 pułku artylerii ciężkiej w Wilnie. W roku 1935 awansowany na stopień porucznika. Brał udział w wojnie 1939 r. jako dowódca kompanii. Nie poszedł do niewoli i przedostał się do Wilna w październiku 1939 r. W grudniu 1939 r. został zaprzysiężony i rozpoczął działalność konspiracyjną w jednostkach powstającego Garnizonu miasta Wilna. Jesienią 1941 r. został aresztowany i osadzony w więzieniu w Wilnie na Łukiszkach, skąd w stanie skrajnego wyczerpania fizycznego został wykupiony. Wiosną 1943 roku organizuje w Dzielnicy „B” Garnizonu miasta Wilna, pluton, przygotowując go do wyjścia w pole. 20.01.1944 r. wraz z kilkunastoma żołnierzami wychodzą w pole. Koło wsi Żarnele niedaleko Bujwidz następuje połączenie się z grupą żołnierzy pod dowództwem por. Wilhelma Dittmajera ps. „Wilczur” oraz grupą dowodzoną przez plutonowego Mariana Piątka ps. „NN”. Dowództwo nad połączonymi grupami obejmuje por. Czesław Grombczewski ps. „Jurand”. Oddział Partyzancki przemianowany na Brygadę ciągle przemieszczając się w obrębie około 50 km wokół Wilna, prowadząc walki zaczepne i spotkaniowe zdobywa broń, amunicję i wyposażenie wojskowe dla coraz bardziej rozrastającego się stanu osobowego, który osiągnął w okresie końcowym około 250 żołnierzy. W ramach akcji „Ostra Brama”, Brygada współdziałała z wojskami sowieckimi w walkach koło Mejszagoły, za które otrzymuje oficjalne podziękowanie od wysokiej rangi dowódcy sowieckiego. Dnia 13.07.1944 r. Brygada wraz z innymi Brygadami II Zgrupowania, stoczyła kilkugodzinną bitwę z wojskiem niemieckim wycofującym się z Wilna. W czasie tej bitwy ginie dowódca Brygady por. Czesław Grombczewski ps. „Jurand”. Pochowany został na cmentarzu przy ul. Pióromont w Wilnie skąd ekshumowano szczątki na Cmentarz żołnierzy Armii Krajowej na Rossie.

Odznaczenia pośmiertnie: Krzyż Orderu Virtuti Militari 5 kl. i Krzyż Walecznych.

4. Organizacja Brygady.

Komendant Brygady	- por. Czesław Grombaczewski "Jurand",
Szef sztabu	- kpt. Józef Morski "Bej Starszy",
Dowódca 3 plutonu	- por. Roman Korab-Żebtyk „Korab”,
Dowódca 2 plutonu	- por. Wilhelm Dietmeyer "Wilczur",
Dowódca 1 plutonu	- plut. Jan Piątek „Czarny”,
Dowódca zwiadu konnego	- kpr. Borys Sztark "Ptasznik".

Komendant por. Czesław
Grombaczewski „Jurand”

Dowódca 2 plutonu por.
Wilhelm Dietmeyer “Wilczur”

Dowódca 1 plutonu plut.
Jan Piątek „Czarny”

Dowódca 3 plutonu por.
Roman Korab- Żebryk

Szef Brygady sierżant
Maurycy Palenko „Strug”

Por. Borys Sztark „Ptasznik”
Dowódca zwiadu konnego.

5. Fotografie.

4 i 2 drużyna z 1 plutonu po przybyciu na miejsce postoju.
Okolice Bujwidz. Maj 1944 r.

Przemarsz Brygady w kierunku Puszczy Rudnickiej pod
dowództwem plutonowego Władysława Miciuna "Kulwiec".
Lipiec 1944 r.

Żołnierze 1 plutonu. Od lewej: Czesław Pławski "Bej", Mieczysław Fijałkowski "Czarnota", Zbigniew Rusiecki "Barabas", Witold Ermow "Doniec", Henryk Sitkowski "Skrzetuski", Zygmunt Nowak "Czyż", Władysław Markowski "Siódemka", Roman Palenko "Jastrząb", Tadeusz Nowak "Semen", Józef Krawczuk "Walter", Henryk Trojanowski "Hena".

Okolice Sużan. Czerwiec 1944 r.
Odprawa szefa Brygady sierżanta Maurycego Palenki "Strug".

Żołnierze 1 plutonu. Od lewej : Mieczysław Palenko "Sęp",
NN "Głuszc", NN, Witold Ermow "Doniec",
Henryk Sitkowski "Skrzetuski".

Maj 1944 r. Od lewej : Aleksander Aszkiełowicz " Wrzos",
Teresa Kaczanowska "Jedyna", NN, Roman Palenko "Jastrząb", Longin Czyż "Diektiar", Stanisław
Stachowicz "Sławicz".

Stoją od lewej : Henryk Paszkiewicz "Gil", Henryk Sitkowski "Skrzetuski", Tadeusz Nowak "Semen", Tadeusz Pławski "Rakoczy", NN Miciun "Sołtan",

Od lewej : Mieczysław Palenko "Sęp", Halina Niedźwiedzka "Witka", NN, Teresa Kaczanowska "Jedyna", Halina Kościuk "Pączek", Czesław Babiński "Kiepusza".

Od lewej: Władysław Miciun "Kulwicz", Marian Kurowski "Zaporożec", Henryk Pieślak "Kozak", Tadeusz Pławski "Rakoczy", NN, Edward Stankiewicz "Ataman", Zygmunt Piórko "Podbipięta", Zygmunt Żydowicz „Tatar”.

Maj 1944 r. Z lornetką plut. Jan Piątek „Czarny”,
z automatem Mieczysław Palenko "Sęp"

Lipiec 1944 r. Pluton Władysława Miciuna „Kulawiec” w marszu do Puszczy Rudnickiej. Próba uniknięcia aresztowania przez wojska NKWD.

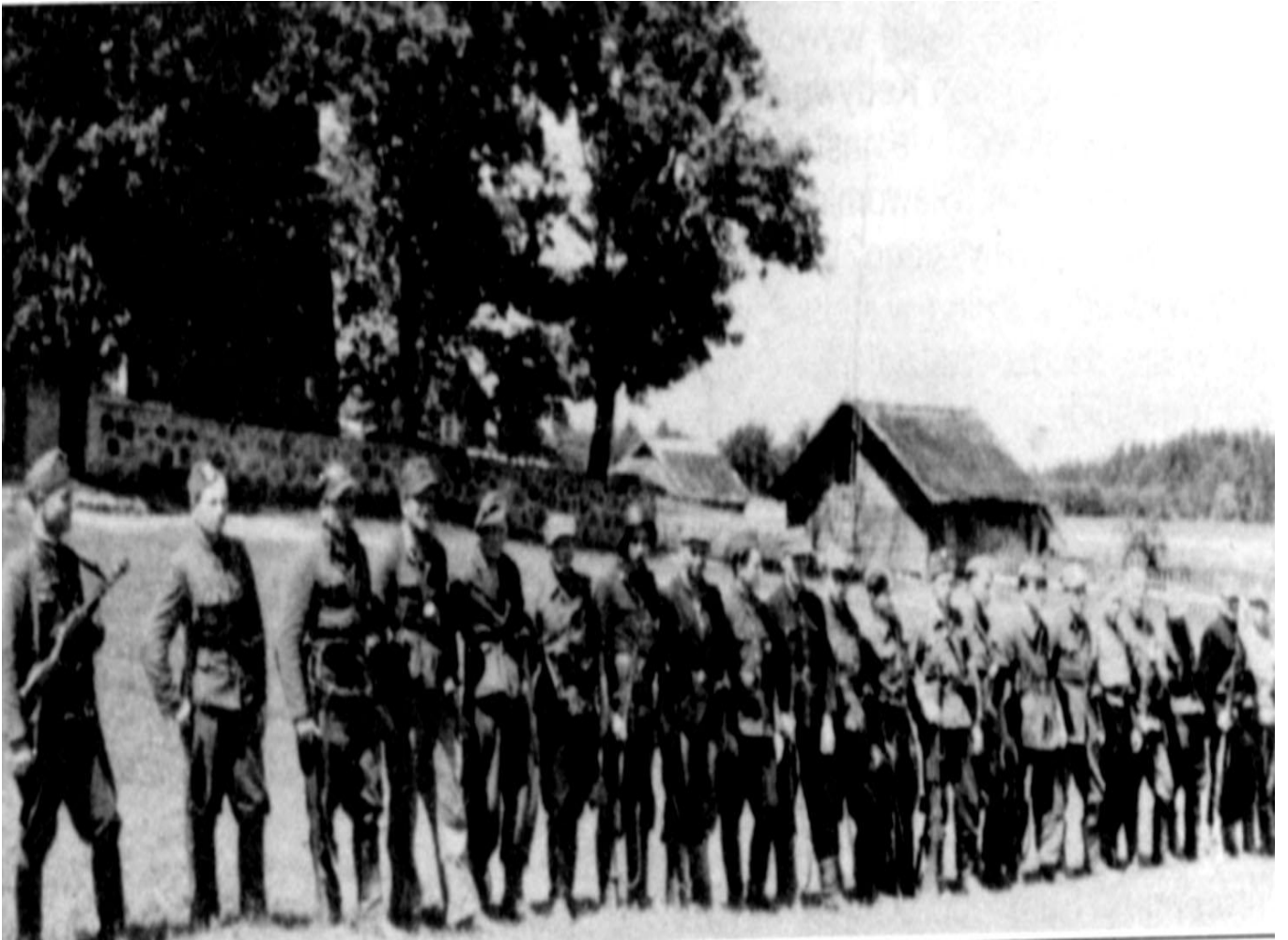
Lipiec 1944 r. Brygadowy punkt opatrunkowy.

Ćwiczenia prowadzone przez szefa Brygady
sierż. Maurycego Palenki.

Dowódca 1 plutonu plut. Jan Piątek „Czarny”
składa meldunek Komendantowi Brygady
por. Czesławowi Grombcewskiemu „Jurand”

Czerwiec 1944 r. Bujwidze. 1 pluton zbiórka przed wymarszem.

Komendant Brygady, sanitariuszka Halina Kościuk-Morska „Pączek”, por. Roman Korab-Żebryk „Korab” dowódca 3. plutonu.

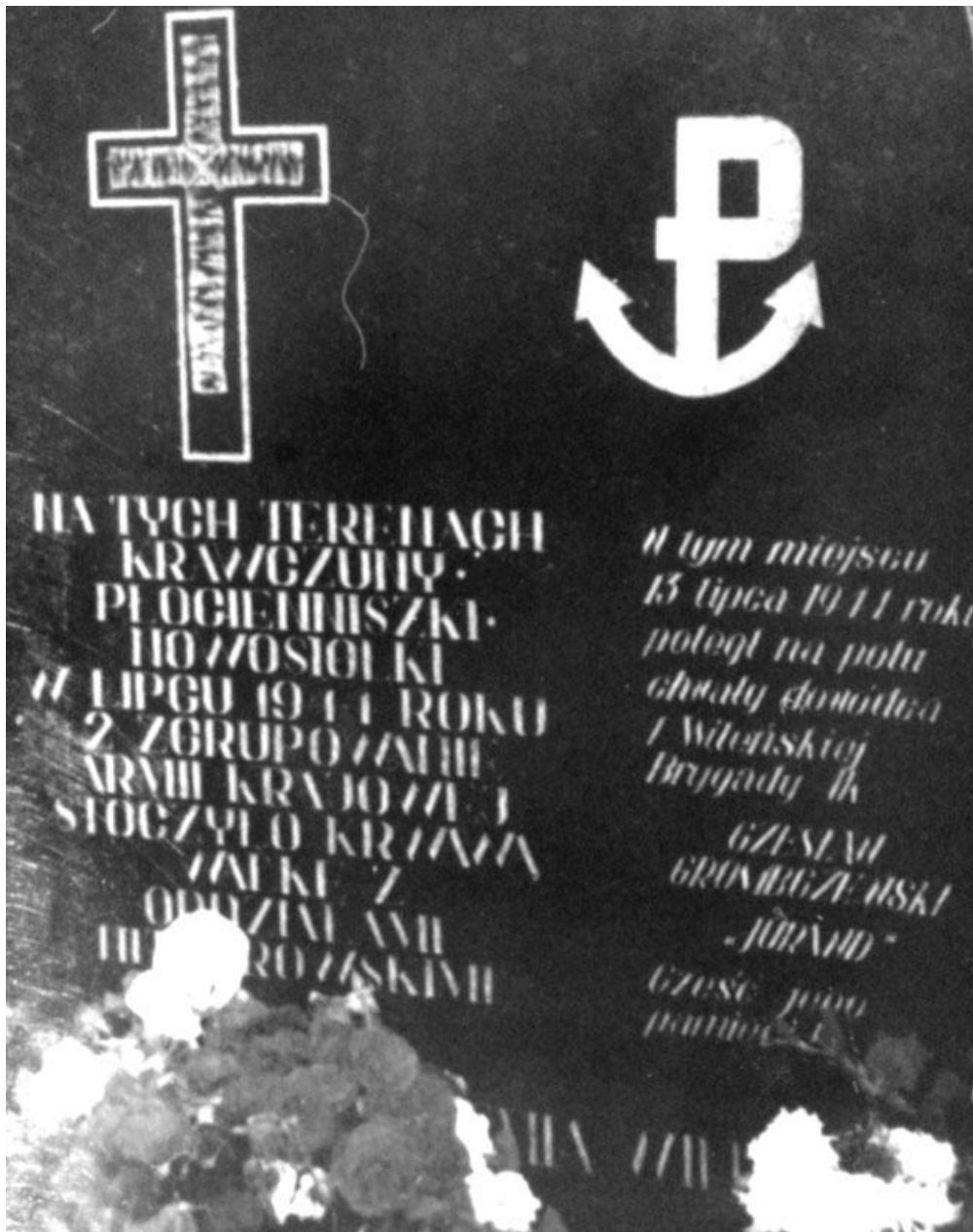
Od lewej :Albert Kozłowski „Ptak”, Zygmunt Nowak „Czyż”, Jerzy Łelonkiewicz „Żuraw”, Piotr Gudalewicz „Kos”, „NN Kanarek”, Bronisław Miłosz „Gołąb”, „Jan Łozowski i Głuszek, NN Puchacz”, NN

Tablica epitafijna poświęcona poległym, zaginionym i zamordowanym żołnierzom Brygady, odsłonięta i poświęcona w kościele OO jezuitów w Warszawie ul. Narbutta.

Miejsce walk Oddziałów Armii Krajowej z doborowymi oddziałami wojska niemieckiego wycofującego się z Wilna w dniu 13 lipca 1944 r.

Tablica epitafijna na pomniku w Krawczunach i Nowosiólkach. Miejscu walk żołnierzy Armii Krajowej z wojskiem niemieckim. Miejsce śmierci Komendanta 1 Brygady „Juranda”.

Kalwaria Wileńska. Zbiorowa mogiła żołnierzy
poległych w walce z Niemcami pod Krawczunami
i Nowosiólkami.